

Epistemik Dekolonizasyon ve Normatif Medya Kuramları: Önleyici Habercilik ve Soykırımı Haberleştirmek¹

→ Hedyetullah AYDENİZ*

Medya-toplum ilişkisi ve siyasal-toplumsal düzen içerisinde medyanın konumu tartışmalarında makro izah çabaları ve habercilik başta olmak üzere medyanın iş yapma pratiğinin genel çerçevesi hem felsefi hem hukuki hem de mesleki uygulamalar açısından normatif medya kuramları başlığı altında ele alınmaktadır. “Normatif medya kuramları” kavramsallaştırılması başlığı altında görünür olan bilgi üretimi İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı dünyasının yaşadığı travma ve iç krizi aşmaya yönelik siyasal-toplumsal düzenin restorasyonu ve medyanın sistem içindeki konumu ve rolü tartışmaları ile doğrudan ilişkilidir. 1815 Viyana Kongresi ile başlayan Avrupa uyumu kavramı ile literatürde yer alan yüzyıllık Avrupa-içi barışın sonunu getiren ve buradan hareketle faşizm gibi demokrasinin sonunu getiren süreçteki sorumlu kurumlardan biri de medyadır. Bu noktada durum tespiti ve çözüm önerilerini geliştirmek üzere Chicago Üniversitesi'nin Rektörü Robert Hutchins başkanlığında İkinci Dünya

¹ Bu analiz, TRT Akademi Dergisi'nin 26. sayısının konusu olan “Batı Medyasının Kör Noktası: Gazze Soykırımı” teması için yazarın daha önce aynı konuda yayımlanan ve yayımlanma aşamasında olan şu çalışmalarından yararlanılarak bir bütünlük arz edecek şekilde BM Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'nin çalışmalarının da dâhil edilmesi ile hazırlanmıştır.

Aydeniz, H. (2025), “Adil ve etkili bir iletişim düzeni arayışı: Medya ve iletişim alanının dekolonizasyonu”. Adil ve etkili bir iletişim Düzeni arayışı: Mukavemet, dekolonizasyon ve Enformasyon ekosistemi (Ed. Muhammed Akif Albayrak ve Alaattin Aslan), İstanbul: Pınar Yayınları, ss. 13-32

Aydeniz, H. (2025), Epistemik Mukavemet: Haklılığın Gaspını Önlemek ve Tanıklık Yoluyla Varolmak, Nihayet Dergisi, Ağustos 2025, Sayı: 128, ss. 86-96

Aydeniz, H. (2025). Bir Çağrı ve Arayış: Soykırımı Haberleştirebilecek Bir Medya Yapılanması. Kamuda Sosyal Politika Dergisi, Ağustos 2024, Yıl:17, Sayı: 48, ss. 53-58

Aydeniz, H. (2026). “Önleyici Habercilik”. Filistin Sözlüğü. Anadolu Ajansı Yayınları (yayım aşamasında)

Aydeniz, H. (2026). “Medya ve İletişimin Dekolonizasyonu”. Filistin Sözlüğü. Anadolu Ajansı Yayınları (yayım aşamasında)

Aydeniz H. (2023). Türkiye’de Medya ve İletişim Çalışmaları-Alan Tarih yazımına Giriş. Ankara: SonÇağ Yayınları

*Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, haydeniz@marmara.edu.tr

Savaşı sırasında Basın Özgürlüğü Komisyonu kurulur. Bu komisyon 1947 yılında *A Free and Responsible Press* başlıklı bir rapor yayımlar. Rapor, “iletişim devrimi” kavramı ile nitelenebilecek yapısal bir dönüşümün yaşandığı bir dönemde, sahip olduğu güçle birlikte özgürlüğün kendisini de tehlikeye atan medyayı analiz etme ve bu özgürlüğün geleceğini güvence altına alacak bir çerçeve sunmayı hedeflemiştir. Sadece keyfi bir tercih değil bir zorunluluk olarak özgürlük kadar sorumluluğu önceleyen bir habercilik anlayışını öne çıkartan raporun temel amacı, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, faşizmin tekrar gelmeyeceği demokratik bir siyasal-toplumsal düzende medyanın hak ve sorumluluklarını çerçeveleyen bir öneriler silsilesini hazırlamaktır. Pozitif ve negatif özgürlük, kamu yararı, kamunun bilme hakkı, enformasyona erişim hakkı gibi kavramlar etrafında felsefi bir tartışmayı da mümkün kılan özgürlük ile sorumluluğun birlikte değerlendirildiği, sorumsuzluğu getiren bir özgürlüğün hak olmadığı; günün olaylarını, onlara anlam kazandıran bir bağlam içinde doğru, kapsamlı ve bütün boyutları ile sunma sorumluluğunu taşıyan, eleştiri ve yorumların karşılıklı olarak dile getirilebildiği, nihayetinde halkın bilgiye tam erişimini sağlayan bir forum olarak medyayı gören bir anlayışı çerçeveler. Bu yeni yapıda medya, demokratik bir toplumun kendi kendini yönetebilmesi için vazgeçilmez bir kamusal tartışma ve bilgilendirme aracı olarak konumlanırken, aynı zamanda bu gücün sorumsuzca kullanılması halinde demokrasiye yönelik bir tehdit haline de geldiği vurgusunu yapar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan düzen içerisinde medyanın sistem içindeki konumu, hak ve sorumluluklarını kuramsallaştıran ve son yetmiş yıllık medya ve iletişim etiği açısından önemli bir referans noktasına dönüşen bir eser de bu raporun bir devamı olarak 1954 yılında *Basının Dört Teorisi* adı ile yayımlanmıştır. Fred Siebert, Theodore Peterson ve Wilbur Schramm’ın ortak imzasıyla yayımlanan kitap, “normatif medya teorileri” kavramsallaştırılmasını literatüre dahil etmiştir. “Normatif medya teorileri” kavramsallaştırılması, Birinci Dünya Savaşı ile başlayan, faşizm gibi totaliter sistemlerin yükselişi ile yapısal bir boyut kazanan ve doğmamış nesillerin bile hayatını ölümcül düzeyde etkileyecek atom bombasının kullanımı gibi büyük bir felakete dönüştürülen İkinci Dünya Savaşı ile zirveye ulaşan Batı-içi kriz ve travmanın restorasyon süreciyle doğrudan ilişkilidir. Ancak kitabın ortaya koyduğu kavramsal çerçeve ve medya düzenlerinin sınıflandırılmasının ilişkili olduğu bir boyutun da BM düzeni ile birlikte Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu uluslararası düzeninin bir parçası olarak komünizm ve Sovyetler Birliği ile ABD arasında her alanda yürütülen rekabetin ve güç mücadelesinin bir parçası olduğunu da hatırlamak gerekir.

Modern toplumlardaki kitle iletişim araçlarının işleyişini belirleyen dört temel basın kuramını ve bu kuramların dayandığı felsefi kökenlerini ortaya koyan eser, medyanın yapısının tesadüfi olmadığını, aksine devletin insan doğası, bilgi ve hakikat üzerindeki temel kabulleriyle doğrudan ilişkili olduğunu savunmaktadır. Otoriter ve Sovyet Komünist medya düzenleri ile rasyonel bireyin özgürlüğünü esas alan liberal ve sosyal sorumluluk medya yaklaşımları arasındaki farkları analiz eden eserin temel amacı, farklı siyasi sistemlerin kamuoyunu kontrol etmek veya bilgilendirmek için kullandıkları sansür, mülkiyet yapısı ve etik sorumluluk gibi mekanizmaların tarihsel gelişimini ve toplumsal amaçlarını açıklamaktır. Medyanın toplumsal bir araç olarak nasıl bir siyasi ve felsefi mirasın ürünü olduğunu ortaya koyan eser, siyasal sistemleri tanımlayan medya düzenlerini “normatif medya kuramları” başlığı altında ele almaktadır. Bu kuramsal çerçeve, medya ahlakı veya medya meslek ilkelerine de kaynaklık teşkil etmiştir. 1980'lere gelindiğinde *Denis McQuail'in* literatüre kazandırdığı gelişmeci medya kuramı ile katılımcı-demokratik medya kuramı da normatif medya kuramları ile ilgili literatüre dâhil edilmiştir. Sosyal sorumluluk medya kuramının öngördüğü anlayış ve meslek ilkelerine rağmen birkaç şirketin elinde bir güç temerküzüne dönüşen, oligopolleşen medya sektörünün katılımcılığı da sağlayan demokratikleşmesine ilişkin açıklayıcı bir çerçeve olarak katılımcı-demokratik normatif medya kuramı gündeme getirilmiştir. BM düzeni ve dekolonizasyon sürecinin sonucu olarak bağımsızlığını kazanan ulus devletlerin gelişmesinde kitle iletişim araçlarının rolü ve işlevini açıklayan bir teori olarak gelişmeci medya kuramı gündeme getirilmiştir. Normatif medya kuramları ile gazetecilik meslek örgütlerinin ve medya kuruluşlarının belirlediği ve ilan ettiği meslek ilkelerinin temel özellikleri arasında doğrudan bir ilişki bulunur. Türkiye’de iletişim fakültelerinde medya ahlakı başta olmak üzere birçok ders kapsamında okutulan ve akademik bilgi üretiminde çokça kullanılan bir literatür olan normatif medya teorileri, Türkiye’deki habercilik meslek örgütlerinin ve medya kuruluşlarının da ilan ettikleri meslek ilkelerinin belirlenmesine de kaynaklık etmiştir.

Buradan hareketle medya ve iletişim tarihine bakıldığında habercilik anlayışlarını, meslek ilkelerini ve habercilik uygulamalarının karakterini de ortaya koyan altılı bir dönemlendirme yapılabilir. İlk gazetenin 1609 yılında yayımlanmaya başlanması milat kabul edilirse dört yüz yılı aşan bir meslek pratiğini, medya ahlakı, medya etiği, habercilik meslek ilkeleri gibi kavramlar etrafındaki tartışmaların dayanağını da oluşturan yapısal dönüşümleri, meslek anlayışlarını barındıracak şekilde altı döneme ayırabiliriz:

Medya ve İletişim: Dönemler ve Yapısal Dönüşüm (Batı Deneyimi)			
Dönem	Zaman Dilimi	Önemli Gelişmeler	Meslek Anlayışı
Gazeteciliğin Doğuşu ve Gelişimi	1609-1776	İlk gazeteler ile günlük gazetelerin ortaya çıkışı ve gelişimi, Sanayi Devrimi.	Otoriter Medya Anlayışı: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Siyasal sistemin krallık merkezli işlemlerini de ortaya koyan, başta kral olmak üzere yönetici elitler merkezli bir medya anlayışını ifade eder. ➤ Basının zorla da olsa siyasi erke bağımlı kılınarak, onun çıkarlarına hizmet eden ve sürekliliğinin sağlanmasına yönelik faaliyet gösteren bir araç olması.
Modern Toplumun Kuruluş Süreci	1776-1815	Devrimler, yeni siyasal-toplumsal yapılanmada medyanın konumlandırılması (4. Kuvvet).	Liberal Medya Anlayışı: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Fransız Devrimi sonrasında başlayıp İkinci Dünya Savaşı'na kadar etkin olan ve "Bırakınız yapınlar, bırakınız geçsinler" anlayışı çerçevesinde, serbest piyasanın doğal işleyişinde hakikatin ve iyinin ortaya çıkacağını varsayar. ➤ Bireyi merkez alır. Devlet bireylerin mutluluğunun bir aracı olarak kabul edilir. Serbest girişimcilik ve serbest dolaşım esastır.
Meslekleşme ve Kurumsallaşma	1815-1914	"Avrupa Uyumu", Haber ajanslarının kuruluşu, fotoğraf-telgraf-telefon-telsiz-radyo ve sinemanın ortaya çıkışı, gazeteciliğin meslekleşmesinin tamamlanması ve kurumsallaşması.	Totaliter Medya Anlayışı: <ul style="list-style-type: none"> ➤ 1917 Bolşevik Devrimi sonrasında şekillenen Sovyet Rusya örneğinden hareketle bir ideoloji (Faşizm, Nasyonal Sosyalizm/Nazizm vb.) etrafında bütün toplumun şekillendirildiği ülkelerin medya sistemini izah eden kuram.
Kriz ve Travma	1914-1945	Kriz ve travma, sesli sinemanın başlaması, radyo ve televizyon yayınlarının başlaması, medya ve iletişimin akademikleşmesi.	

<p>Sistemik Restorasyon</p>	<p>1945-1990</p>	<p>Sistemin restorasyonu: BM düzeni, medya ve iletişim çalışmalarının küre düzeyinde yaygınlaşması ve kurumsallaşması, uydu yayıncılığı, videokasetler, internetin ortaya çıkışı.</p>	<p>Sosyal Sorumluluk Medya Anlayışı:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Yirminci yüzyılın birinci yarısında Batı'da yaşanan faşizm deneyiminden hareketle liberal medya kuramının revizyonu olarak da görülebilecek bu kuram, soykırımı da yaşatan totaliter rejimlerin tekrar ortaya çıkma tehlikesini önleyebilecek bir medya düzeni düşüncesi olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkar. ➤ Kamu yararı, kamunun bilme hakkı, medyanın özdenetim mekanizmaları gibi uygulamaları gündeme getirmiştir. ➤ Medya sahip olduğu haklar çerçevesinde sorumluluğunu yerine getirmediğinde kamunun-devletin hatırlatma görevi vardır. ➤ Haber-yorum ayrımının netleştirilerek verilmesi esastır. ➤ Sadece gerçeğin haberleştirilmesi değil aynı zamanda gerçek hakkında da haberlerin verilmesi prensibine uygun olarak haberin bağlamı ve gerçeğin bütün boyutlarının da haberleştirilmesi (<i>context, the whole truth</i>) esastır. ➤ Medya özgürlüğünün ana dayanağı, tüm ana kamusal tartışmaların ortak taşıyıcısı olmasıdır. ➤ Kabul edilmiş değerlere saygı ve geleneksel değerleri gösterme sorumluluğu vardır. ➤ Haklar daha detaylı bir şekilde tanımlanmıştır: İfade hürriyeti (<i>Freedom of expression</i>), günlük gelişmelerin tümüne erişim, enformasyon özgürlüğü (<i>freedom of information</i>), serbest haber akışı (<i>free flow of news</i>), enformasyona erişim hakkı (<i>right of access to information</i>)
------------------------------------	------------------	---	--

Yeni Düzen Arayışları	1990-	Dönemi karakterize eden kavramlar: Yeni dünya düzeni arayışı, düzensizlik, risk ve kaos, yeni savaşlar, yeni bir medya ve iletişim düzeni arayışı, dijitalleşme ve yapay zekâ, enformasyon düzensizliği.	Katılımcı Demokratik Medya Anlayışı: Eşik bekçiler, temsilde adalet, tekelleşme ve oligopolleşme kavramlarının işaret ettiği sorunların tespiti ve çözüm önerilerinde açıklayıcı bir çerçeve olarak 1980'lerde Denis McQuail'in literatüre kazandırdığı kuram, 1990'lardan itibaren internetin yaygınlaşması ile artan bir iyimserlikle daha sık araştırmalara konu oldu ve tartışıldı.
------------------------------	-------	---	---

Tablo 1. Medya ve İletişim: Dönemler ve Yapısal Dönüşüm

Epistemik Dekolonizasyon ve Epistemik Mukavemet

Günümüzde medya profesyonellerinin hak ve sorumluluklarına ilişkin tartışmaların da devşirildiği bu tarihsel dönemlendirme ve normatif medya kuramları sınıflandırılması, Batı-dışı dünyanın hiç birisinin içinde yer almadığı bir tarih ve kuram anlatısını da yansıtmaktadır. Batı Avrupa'da başlayan, yine Batı Avrupa'da biten, Kuzey Amerika'yı da dâhil eden bu tarihi izlek, günümüzdeki işleyiş dâhil olmak üzere medya alanının sistematüğünü bize veren bir yapısal dönüşümü gösteriyor. Medyanın yapısal dönüşümü ve habercilik anlayışlarını da yansıtan bu tabloda Batı-dışı dünya yok sayılsa da Türkiye'nin de içinde yer aldığı ve üye olduğu uluslararası kuruluşlarda baskın bir karakter olarak medya meslek ilkelerinin, hak ve sorumluluklarının konuşulduğu zemin, anlayış ve kavramlar buradan üretilen bilgi birikimine dayandırılmaktadır. İletişim fakültelerinde, habercilik meslek örgütlerinde, haber kuruluşlarında bu tarihsel birikimin ortaya koyduğu çerçeve, anlayış ve kavramlara dayandırılan anlatı veya çerçeveleme, *tarih-üstü* bir anlayışla iletişim fakültelerimizde okutulmaya ve mesleki pratiklerin meşruiyet kaynağı olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Ancak Batı-merkezli bu tür bir medya tarihi, aynı zamanda medya ve iletişimin meslek ilkelerini konuşmaya, hâkim anlatıyı anlamamıza, tartışmamıza ve yeni çerçeveler ortaya koymamıza da imkân vermektedir. Bu tür bir tartışma Türkiye'de daha çok ilerilik-gerilik, geleneksellik-modernlik, gelişmişlik-gelişmemişlik düalitelerine indirgenen medya tarihi anlatısını Avrupa-merkezci olmaktan

çıkarmaya da katkı sağlayacaktır.

İndirgemeci kavramsal ikilikleri aşmanın bir imkânı olarak sömürgecilik-emperyalizm-mukavemet-bağımsızlık/dekolonizasyon kavramlarını odağa alan bir tarih okuması, bu çerçevede bir habercilik terminolojisinin ve habercilik ilkelerinin oluşturulmasına da bizi götürecektir. Başlangıç noktası, medya tarihinin aynı zamanda Batı modernliğinin ve sömürgeciliğinin tarihi olduğu gerçeğini ve Türkiye başta olmak üzere Batı-dışı dünyanın medya tarihinin de mukavemet gösterme, sömürgeciliğe karşı arayış ve güçlenerek varlığını sürdürme çabasının doğal bir parçası olduğunu hatırlamaktır. Zira Batı modernliğinin ve sömürgeciliğinin tarihi aynı zamanda bir medya ve iletişim tarihidir. Bu tarihin sömürgecilikle ilişkisinde medya ve iletişim alanı, yeni bir siyasal-toplumsal düzenin küresel hegemonik bir güç haline gelmesinde etkili bir şekilde işlev görürken Batı-dışı dünyanın sömürgeciliğe karşı arayış ve direnişi de bir medya ve iletişim tarihi olarak okunabilir. Bu tür bir okumanın daha görünür olmasını sağlayacak kavramsal bir çerçeve olarak “epistemik dekolonizasyon”, önemli bir işlev görebilir. Her ne kadar “dekolonizasyona ilişkin müktesebatın da dekolonizasyona ihtiyacı var” şeklinde özetlenebilecek dekolonizasyon tartışmalarının kendisinin de sorunlu hale geldiğine, Batı merkezli yeni tür bir bilgi-iktidar ilişkisi ve hiyerarşisini üretme riskini barındırdığına ilişkin tartışmalar olsa da tarih-üstü bir anlatı ve değerden arındırılmış verili bir kavramsal-kuramsal çerçeveyi yapı-bozuma (*deconstruction*) uğratmak ve yeniden ele almak açısından “epistemik dekolonizasyon” kavramının işlevselliğini belirtmekte fayda var.

Yeni Bir Arayış ve Yapılanma İhtiyacı

Medyanın hak ve sorumluluklarını konuşmaya imkân veren normatif medya kuramları ve bu kuramlara ilişkin bilginin üretildiği tarihsel-toplumsal bağlam göz ardı edilmeden Batılı medya kuruluşlarını eleştirmenin ötesine geçerek var olan birikimi daha iyi hale getirip adil ve etkili bir medya yapılanmasını ortaya koymanın temel bir ihtiyaç, bir hak ve sorumluluk olduğunu ifade etmek gerekir. Bu tür bir çaba için de öncelikli olarak tarih anlatısını yeniden kurmaya ihtiyaç var. Batı sömürgeciliğinin küresel ölçekte siyasal, askeri ve toplumsal güçleri baskılaması ve güç kaybettirmesi karşısındaki ortak arayış, son yerleşimci sömürgeci güç olan İsrail’e karşı Filistinlilerin ortaya

koyduğu mukavemet örneğinde olduğu gibi işgal ve sömürgeciliğe karşı koymak olmuştur. Bu noktada işgale uğrayan coğrafyalardaki siyasal-toplumsal yapıların cevabını aradığı öncelikli sorulardan biri karşı karşıya kalınan meydan okumalar ile imkânların kavranması, olup bitenin hakkıyla bilinmesinin bir ihtiyaç olduğu gerçeğidir. Buradan hareketle de bu ihtiyacı karşılayabilecek yeni kurumsal yapılardan birinin de gazete-matbuat (günümüzdeki haliyle medya) olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu arayışın ilişkilendirildiği gazetelerin çıkarılması, güncel ve doğru bilginin hızlı bir şekilde dolaşıma sokulması ve yaygınlaştırılması ile bu ihtiyacın karşılanmasına ilişkin çabaların iki asırlık bir tecrübesi, yeniden ele alınmayı gerektirecek bir birikimi barındırmaktadır.

Bu anlamıyla çalışmalar olsa da ana akım anlatı ve bilgi birikimi, maalesef dikotomiler etrafında inşa edilen anlatının devamı şeklinde yürüyor. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı bu sorunların gelişme, kalkınma ve yeni düzen içerisinde varlığını sürdürmeye dair sektörel pratiğin kendisi, özgün terminolojisini üretmediği için, yaşadığı coğrafyanın hikâyesini ve derdini anlatırken bile aslında farkına varmadan bir tahakküm ilişkisini de yeniden üretiyor. Hızlı bir şekilde kurulabilen büyük haber kuruluşlarının varlığına rağmen bir değer olarak habercilik anlayışları, terminolojisi, haber kılavuzları ve bu alanın düşünsel zeminine dair birikimleri ortaya koymada ihtiyacı karşılayabilecek bir sonucun ortaya konulduğunu söylemek güç. Bu noktada hem akademik alanda hem de sektörel uygulamalar noktasında büyük bir problemin olduğu gerçeğinin samimiyetle ve ciddiyetle görülmesine ihtiyaç var. Batı-dışı dünyanın ve özellikle de Türkiye'nin tarihsel tecrübesinin akademik ve mesleki pratiğini görmeye imkân verecek ama aynı zamanda da bu alanda üretilmiş bilgi birikimini hızlı bir şekilde gözden geçirecek çoklu okumalarla yeni bir tarih yazımının parçası kılacak bir çabaya ihtiyaç var. Sadece eğitim-öğretim sürecini tamamlamak ve mesleki sorumlulukları yerine getirecek mevcut materyallerden yararlanarak gündelik işlerin yürütülmesi ile sınırlı kalınmayacak şekilde bu alanın sorunlarına özgün katkı yapacak şekilde kavramsal, kuramsal bilgi üretiminin yapılması gerekir. Üretilen bilgi birikiminin de sektörel kullanımı ve uygulama alanlarını da besleyecek şekilde habercilere, reklamcılara, sinemacılara, medya ve iletişim alanındaki diğer çalışmalara da katkı verebilecek bir tarihsel çerçevede olması gerektiğini gerektiğini hatırd tutmak gerekir.

İmparatorlukların yıkılması, ulus devletlerin kurulması ve özellikle de 1950 sonrasındaki dekolonizasyon süreçleri dikkate alındığında medyanın gördüğü işlev, daha çok ulus inşası (*nation building*) ve ulus devletin varlığını sürdürmesine katkısı çerçevesinde değerlendirilmeye ve konumlandırılmaya evrilmiştir. Tarihsel süreç göz ardı edilerek sadece “kalkınma-gelişme” stratejileri ile gelişmiş ülkelerin model alınması üzerinden medyanın konumlandırılması, daha çok modernleşme kuramının hâkim bir anlatısının gölgesinde kalınarak büyük oranda medyanın sömürge ve sömürgecilik karşıtı arayışlar ve hareketlerle ilişkisinin öne çıkmasının geride kaldığı, daha çok da unutulmaya terk edildiği söylenebilir.

Hızlı bir şekilde büyük medya kuruluşlarını inşa edebilen ve kurumsal kapasitelerini geliştiren Batı-dışı dünya, yeni bir meslek olarak haberciliğin genel yaklaşımlarını, normlarını ve buna uygun terminolojisini üretme noktasında dikkate değer bir birikim ortaya koymada zayıf kalmıştır. Bu durumun Batı merkezli bir bilgi hiyerarşisine de dönüşen normatif medya kuramlarının genel çerçevesi ve buradan hareketle üretilen meslek ilkelerinin çok da eleştirilmeden aktarılması ile ilişkisini tartışmak ve yeniden değerlendirmek gerekir.

Bu tür bir yeniden değerlendirme İsrail’in Filistin’de yürüttüğü soykırımın derinleşmesini önleyebilecek ve hesap verilebilirliği mümkün kılacak bir habercilik terminolojisi ve çabasını üretmeye de imkân verebilir. Aktivizm veya sloganik dil kullanımının ötesinde gerekçelendirilmiş, iç tutarlılığı olan, mevcut birikimin içinde konumlandırılmış, hesap verilebilirliği de mümkün kılabilen mesleki ilkelerin netleştirilmesi ve mesleki uygulamalara yansıtılacak bir habercilik pratiğinin üretilmesi, epistemik dekolonizasyonun alan bazlı zeminini oluşturacaktır.

Yeni Kuramsal Arayışlar ve Mesleki Uygulamalar: Önleyici Habercilik

Buradan hareketle Türkiye başta olmak üzere Batı-dışı dünyanın medya işleyişine esas teşkil eden bir teorik çerçeveye dayanan genel kabul görebilecek, gerekçelendirilmiş, hesap verilebilirliği de mümkün kılan ve iç tutarlılığı olan bir haber ve anlatı dilinin inşasında büyük bir boşluk bulunmaktadır. Bu noktadaki çaba ve arayış, bir meslek ve kurumsal yapılanma olarak medyanın meşruiyeti, işlevi, sorumlulukları ve varoluşuna dair tartışma ve yaklaşımları ortaya koyarak uygulanabilir, saygın ve

küresel ölçekte etkili olabilen medya meslek ilkelerinin ve buna uygun bir haber terminolojisinin oluşmasını beraberinde getirecektir. Bu noktada var olan büyük bir eksiklik ve boşluk, haklılığın gaspını önleyecek ve hesap verilebilirliği mümkün kılacak şekilde soykırımın haberleştirilmesinde de varlığını sürdürmektedir. Meslek ilkelerinin, mesleki normların, medya ahlaki tartışmalarının hem teorik boyutu (akademik çalışmaları) hem meslek pratiğini de belirleyen hâkim yaklaşım olan Batılı medya kuruluşlarının beyan ettiği mesleki normlar, kullandıkları haber terminolojisi ve uygulamaları, soykırımı önleyici bir haberciliğin ötesinde soykırımı meşrulaştıracak bir tavır da ortaya koymuşlardır. Batılı medya kuruluşlarının soykırımı meşrulaştırıcı habercilik pratiğinin karşısında soykırımı karşı duran ülkelerin ise önleyici bir habercilik normu ve dilini üretmede zorlandıkları değerlendirilmektedir. Bu zorluğun ve zorlanmanın ilişkili olduğu önemli bir nokta, teorik düzeyde iletişim fakültelerinde okutulan, meslek örgütlerinde dillendirilen ve sektörel pratiklerde belirleyici olan medyaya ilişkin kuramların ve bilgi birikiminin Batılı karakterinin sömürgecilik karşıtı direnci ve arayışı olumsuz etkilemesidir. Epistemik dekolonizasyon kavramını gündeme getirmeyi zorunlu kılacak bir bilgi hiyerarşisini ve sömürgeciliğin mirasını yeni araçlarla sürdürürken haklılığın gaspını da yeniden üreten bir medya ve habercilik pratiği varlığını sürdürmektedir. Bu olumsuz etkinin güncel somut örneklerinden biri, İsrail'in Filistin'de yürüttüğü yerleşimci sömürgecilik faaliyetleri ve 7 Ekim 2023 sonrası derinleştirdiği Filistinlilere yönelik soykırımın haberleştirilmesinde tercih edilen terminoloji ve haber dilidir. Soykırımı haberleştirmede soykırımcıları ve sömürgeci güç olan İsrail'in de güç ve meşruiyet devşirdiği Batılı medya söylemlerini aşan bir haber ve habercilik dili üretilmemiştir. Bu tür bir başarısızlığı aşmanın önemli bir boyutu ise haber terminolojisini ve mesleğe ilişkin ahlaki yaklaşımlar kadar uygulanabilir meslek normlarını içeren bir medya düzenini gerektirmektedir. Medyanın Batılı modernitenin ana aktörü olan ülkelerin sömürgecilik faaliyetlerinin bir ürünü olduğu gibi sömürgeciliğin keşif kolu ve gücü olan kurumsal mekanizmalarından biri olduğu unutulduğunda, normatif medya kuramları örneğinde olduğu gibi ona ilişkin üretilen bilgi de tarih-üstü bir anlatıya dönüşmüş olur.

Batı-dışı dünyanın sonradan tanıdığı ve aşına olduğu yeni bir mesleki form olarak gazeteciliğin bir meslek alanı olarak temel çerçevesini, uygulanabilir

kriterlerini, amacına uygun olarak atfedilen anlamı da gerçekleştirebilecek şekilde kurallara ve anlayışa sahip güçlü bir medya yapılanması, soykırımları önleyebilir bir anlatı dilinin inşasını ve soykırımcıların çizdiği anlatı dilinin yapı-bozuma uğratılmasını beraberinde getirecektir. Bu noktada zamanın hızlı akışına kapılmadan, olup bitene karşı sürüklenmeden, mesleki pratiğin bilgisini de üreten, ürettiği bilgiye göre de meslek icrasını yapan kurumsallaşmış medya düzeninin varlığını güçlü bir talep olarak gündemde tutmaya ihtiyaç var. Bu talebin birinci muhatabı, haber sektörünün sermayedarları ve habercilik profesyonelleridir. İkinci muhatap, habercilik meslek örgütleri ve kamu kuruluşlarıdır. Üçüncü muhatap medya ve iletişim eğitimini veren akademik kurumlarıdır, iletişim fakülteleridir. Son olarak da şeffaf, hesap verebilir, denetim işlevini yerine getirebilecek güçlü bir medya yapılanmasını mümkün kılacak bir hukuki güvencenin sağlanmasını da unutmamak gerekir. Burada da sorumluluk yasa yapıcı siyasal aktörlerdedir.

Türkiye örneğinden hareketle bu tür çabaların tarihsel zeminin de olduğu açıktır. Örneğin 1908 tarihli Cemiyet-i Matbuatı Osmaniye adı ile kurulan ilk meslek örgütüne kadar gidildiğinde haberciliğe ilişkin ilk meslek ilkelerinin tarihinde önce çıkarılan kavramlar ve temel prensipler, hem yukarıda değinilen mukavemet, dekolonizasyon hem de özgün çözüm arayışlarına ilişkin bir fikir verebildiği değerlendirilmektedir. İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile başlamış olan ve Cemiyet-i Matbuat-ı Osmaniye adıyla 30 Temmuz 1908 (17 Temmuz 1324)'de ortaya çıkan Osmanlı gazetecilerinin ilk sivil mesleki organizasyonu, matbuatın görev ve sorumluluğunu "serbestî-i efkâr, menafi-î vatan, adab-ı umumiyeti temine hadim bir yol takip etmeleri, selamet-i vatan fikr-i mukaddesi etrafında ittihat eylemek" olarak belirlerken meslek profesyonellerinin ilan ettiği ilk mesleki ilkelerini de ilan etmişlerdir. Bunlar arasında "şantaj yapmamak, kabîh elfâz (çirkin sözler) ve adab-ı umumiyeye münâfi davranmamak, yabancıların ve Osmanlı vatandaşlarının haysiyetini kırmamak, izzet-i nefslerini yaralamayacak şekilde yayın yapma" ilkeleri yer almaktadır.

Meslek örgütlerinin ortaya koyduğu bu tür çabalara eşlik eden bir başka husus ise akademide mesleki eğitimin başlaması ve geliştirilmesiyle gazetecilik uygulamalarını iyileştirme konusundaki dersler ve buna eşlik eden araştırmaların medya meslek ilkelerinin geliştirilmesine yaptığı katkıdır. Türkiye'de 1950 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Gazetecilik

Enstitüsü ile başlayan medya eğitimi kapsamında habercilik ve meslek ilkelerinin dersler arasında alması dikkate alındığında 75 yıllık, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1915 yılında itibaren Indiana, Kansas, Kansas State, Missouri, Montana, Oklahoma, Oregon, Washington üniversitelerinde gazetecilik etiği dersinin okutulduğu dikkate alındığında ise bu konuda yüz yılı aşkın bir akademik birikimin olduğu ortaya çıkar. Bu birikimler ihmal edilmeden kademelendirilmiş haliyle 1948'den itibaren devam eden 7 Ekim 2023 tarihinden bu yana da derinleştirilerek sürdürülen soykırım ve etnik temizlik başta olmak üzere İsrail'in Filistin'de işlediği insanlığa karşı suçların haberleştirilmesinde BM'nin ortaya koyduğu birikimden yararlanılabilir. Soykırım gibi bir suçun tanımlanması ve bunun uluslararası bir norm olarak kabul edilmesinin de bir parçası olduğu BM düzeni sonrasında "tekrar asla" anlayışı ile faşizm ve onun işlediği insanlığa karşı suçların tekrar etmemesi için özgür olduğu kadar sorumluluğu da taşıyan bir medya anlayışının oluşturulmasına ilişkin çabalar önemlidir. Sosyal sorumluluk normatif medya kuramı şemsiyesi altında öne çıkarılan sadece haberin değil, haberin bağlamını ve gerçeğin tümünü verecek şekilde bir habercilik çabası, soykırımın haberleştirilmesinde önemli bir prensibe dayanak oluşturacaktır.

Kural bazlı bir uluslararası düzenin ifade eden BM düzenini sonu getirecek şekilde 'Trump Amerika'sı' ile güç merkezli bir uluslararası düzene geçiş gündeme gelmiş olsa da haberciliğe ilişkin sorunları ve çözümleri konuşurken 80 yıllık BM birikimi, önemli bir dayanak noktasıdır. Eğitim Bilim Kültür Örgütü (UNESCO) ve Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi (Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect) gibi birimleriyle BM'nin yaptığı çalışmalar, uluslararası ve ulusal düzeyde medya için referans noktası olarak alınabilecek önemli dayanaklardır. Soykırım özelinde haberciliğin hem ilke hem de uygulama düzeyinde yeniden yapılandırılmasına duyulan ihtiyaç açısından hem hesap verilebilirlik hem de önleyici çalışmalar açısından da öncelikli olarak habercilik meslek ilkelerinin temel dayanaklarını ve tarihsel birikimini gözden geçirmek yerinde olacaktır. Genel anlamda meslek ahlak ilkeleri, yasalarda yer almayan ancak mesleki etkinlik açısından önemli olan uygulamaların çerçevesini belirleyen, haberciler ve paydaşlarına ilişkin hak ve sorumlulukları ile birlikte doğruyanlı sınırlarını da belirlemeye imkân veren, meslek üyelerine rehberlik eden ancak bağlayıcılığının sadece vicdan ve kamusal düzeyde itibar ile

hesap verilebilir olan yapısal bir özelliğe sahiptirler. Ancak soykırımın haberleştirilmesinde önemli bir dayanak noktası da soykırım suçuna ortak olma, soykırımın işlenmesini kolaylaştırma ve soykırımı önlemek için mümkün olan her şeyi yapma yükümlülükleri ile uluslararası hukuk olarak not edilmesi gerekir.

Srebrenitsa Soykırımı ve Ruanda Soykırımı'ndan sonra BM, Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'ni kurdu. Bu ofisin misyonu dikkate alınarak soykırımın haberleştirilmesine ilişkin özel bir habercilik anlayışı, bu anlayışın açıklayıcı çerçevesini ortaya koyan kuramsal bir çerçeve ve bu tür arayışı uygulamaya yansıtacak haber kılavuzlarının hazırlanmasının bir ihtiyaç olduğu kadar bir zorunluluk olduğu açıktır.

Burada BM'nin misyonunu doğal bir parçası olan ve sonradan geliştirilen "önleyici diplomasi" (*preventive diplomacy*) ve ABD özelinde sağlık alanındaki sorunlara çözüm bağlamında ortaya çıkan önleyici habercilik (*preventive journalism*) kavramlarının ve pratiklerinin üretimi ile küresel enformasyon düzeninin sömürgecilik döneminden kalan tek yönlü, dengesiz, eşitsizlikçi yapısının değiştirilip Batı'nın kendi düzeni için geliştirdiği prensiplerin küresel ölçekte de kabul edilmesine yönelik Batı-dışı dünyanın UNESCO üzerinden sonuçsuz kalan arayışları ile aynı bağlam ve dönemlerde olmuştur. Ancak tekrar bir faşizm sorunu ile karşılaşmamak için sistem-içi restorasyon olarak görülebilecek 1945 sonrası özgür ve sorumlu habercilik ve medya anlayışı, 1980'lerde geliştirilen katılımcı-demokratik medya anlayışı ile Batı'nın kendi içindeki arayışları bağlamında devam eden sistemik restorasyon arayışları küresel ölçekteki eşitlik ve adalet talebi ile buluşturulmadı.

Bir Çözüm Önerisi: Önleyici Habercilik

BM'nin daimi gündemlerinden biri olan önleyici diplomasi fikri, Soğuk Savaş'ın en gergin günlerinde gündeme getirilmiş ve barışı korumak için BM Sekreteryası'ndaki üst düzey yetkililer için bir rehber haline getirilmiştir. Diplomatik çabaların çatışmaları veya insan kaynaklı felaketleri önleyebileceği umuduyla benimsenen önleyici diplomasi fikri, Sovyetler Birliği ile ABD arasında nükleer bir çatışmayı önlemeye yardımcı olduğu 1962 Küba Füze Krizinde olduğu gibi önemli başarılar elde edilmiş olsa da Bosna Savaşı'nda Sırp'ların işlediği soykırım ve 2003 yılında Irak'ın işgalinin önlenememesi, 1994 yılındaki Ruanda Soykırımı ve sonrasındaki büyük yıkımlar gibi büyük

başarısızlıklar da yaşanmıştır. BM tarihinde başarısızlıkların başarılarından daha fazla olmasına rağmen önleyici diploması fikri, insanların bir çatışma veya felaketi önlemek için mümkün olan her şeyin yapılması gerektiğine dair inancı nedeniyle güçlü olmaya devam etmektedir. Riskli durumlar hakkında bilgi toplamak, ilgililerle temas kurmak, durumları daha yakından incelemek için temsilciler göndermek ve uluslararası kaygı yaratan krizlerin önlenmesine veya kontrol altına alınmasına yardımcı olmak için bu yetki kullanılmaya devam edildi.

BM'nin misyonunu tanımlayıcı bir işlev de gören uluslararası ilişkilerin bir terminolojisi olan "önleyici diploması" ile sağlık sorunlarının önlenmesi ile ilgili ulusal düzeydeki bir arayış kapsamında ortaya çıkan "önleyici habercilik" kavramları, hem birbirleriyle ilişkili hem de tamamlayıcı anlam unsurlarına sahiptirler. İlk olarak ABD'de ulusal düzeydeki sağlık sorunları ile ilgili arayışlar bağlamında ortaya çıkan ve BM'nin çalışmaları ile yine sağlık alanı ile ilgili uluslararası düzeyde ilk rehberi üretilen "önleyici habercilik", soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı işlenen ve işlenebilecek suçların önlenmesinde ilişkin bir habercilik anlayışını, buna uygun meslek ilkelerini ve haber terminolojisini üretmeye imkân verir niteliktedir. Medya düzeni ve işleyişi ile ilgili kavramın uluslararası düzeydeki potansiyel çatışmalarla ilişkilendirilerek gündeme getirilmesi, Kofi Annan'ın 21 Kasım 1996 yılında Dünya Televizyon Günü dolayısı ile yayımladığı bir mesajda dünyadaki televizyon gazetecileri, yapımcıları ve programcılarında "önleyici habercilik" kavramı üzerinde düşünmelerine ilişkin bir çağrıyla dile getirmesiyle olmuştur. Önleyici habercilik ile medyanın suistimallere ya da potansiyel çatışmalara zamanında dikkat çekerek, çatışmaların topyekûn bir savaşa dönüşmeden uluslararası topluma önceden bir şeyler yapma şansı verilebileceğini belirtir. Eşikbekçileri olan haber profesyonellerinin medya gündemini belirlemede hangi krizleri haberleştirme kararı aldıkları, krizlerin haberleştirilme biçimi ve bu krizlerin haberleştirilmesinde kullanılan terminolojik çerçeve, "önleyici habercilik" açısından önemlidir. Bu bağlamda olası riskleri dikkate alarak soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı işlenen suçların önlenmesine BM'nin başarısızlığı, özellikle de 1995 yılındaki Srebrenitsa ve 1994 yılındaki Ruanda Soykırımı sonrasında BM'nin 2007 yılında Soykırımı Önleme ve Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'ni kurması önemli bir kurumsal zemin oluşturmuştur. Bu kurumsal zeminde soykırım

riskine ilişkin önleyici politika ve strateji metinlerinin oluşturulması, bu çerçevede katkı verilmesi beklenen sektörlerin belirlenmesi ve özellikle de medya ve iletişim profesyonellerinin önleyici habercilik ile soykırımı önleme çalışmalarına katkı yapılması strateji ve politika metinlerine girmiş durumda. Ancak önleyici habercilik kavramı ve buna ilişkin bir habercilik anlayışı ile rehber kılavuzların hazırlanmasının soykırımı önleme alanı ile ilişkilendirilmesinin BM Soykırım Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'nin gündemine pek de girmediği anlaşılmaktadır. Buna rağmen BM bünyesindeki bu ofisin çalışmaları ve stratejilerindeki ana konuların kesişiminde medya ve iletişim alanı yer almaktadır. Buradan hareketle geliştirilebilecek haber kılavuzları ile önleyici habercilik, soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı işlenen suçlar başta olmak üzere sosyal, ekonomik, kurumsal, insan hakları ve çevresel konular gibi daha geniş bir etki alanına sahip olabilir. Soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı insanlığa karşı işlenen suçların önlenmesine ilişkin BM düzeyinde henüz bir medya rehberi hazırlanmamış olsa da BM, önleyici habercilik kavramını başlığa taşıdığı ilk medya rehberini influenza pandemisi konusunda hazırlamıştır: *Preventive journalism and coverage of risk situations A media professional's guide to avian influenza*. Bu kılavuz, soykırımın özelinde önleyici haberciliğe ilişkin benzer çalışmalarda örnek alınabilir.

Soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı işlenen suçlarla mücadelede yeni bir habercilik türü, anlayışı ve uygulaması olarak "önleyici habercilik", değişimlerin veya felaketlerin ardından gelen yıkıntılarla yani sadece sonuçların haberleştirilmesi ile yetinmemektir. Önleyici habercilik, sonuç odaklı değil süreç odaklı bir haberciliktir. Süreçlerin görünmez güçlerini önceden araştırarak, krizlerin altında yatan nedenleri kriz patlamadan önce tespit etmeye çalışacak, böylece teyakkuzda olan bir toplumun kendisini kriz ve felaketlerden korumak için zamanı olabilecek bir habercilik anlayışı ve tekniğidir. Etki-tepki zihniyetinin hâkim olduğu bir mesleki tavrın ötesinde farklı bir zihniyet ve yeni teknikler gerektirecek bir habercilik olarak önleyici habercilik uygulaması ile sürekli ve uzun vadeli olarak toplumsal eğilimleri derinlemesine incelemesiyle medya, riskin krize dönüşmesini önceden görebilmesi ve duyulabilmesini sağlayacaktır. Bu tür bir habercilik anlayışının hızlı bir şekilde olgunlaştırılması ve uygulamaya dönüştürülebilecek bir habercilik terminolojisinin ve mesleki ilkelerinin üretilmesini kolaylaştıracak bir başka birikim olan insan hakları haberciliği

(yapısal ve kültürel şiddetin dolaylı biçimleri ile fiziksel şiddetin doğrudan biçimlerinin en aza indirilebileceği varsayan veya tamamen önlenebileceğini varsayan bir habercilik) de bu kapsamda değerlendirilmektedir.

Bu tanım ve kapsamdan yola çıkarak BM Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'nin görev ve sorumluluklarını yansıtan çerçeve metinlerden hareketle soykırımın haberleştirilmesine ilişkin bir çerçevenin genel unsurları, başlıklar halinde belirlenmeye çalışılmıştır.

Soykırımı Haberleştirme Kılavuzunun Temel Çerçevesi

- **BM'nin "Bir Daha Asla" Prensibi:** Soykırım gibi insanlığa karşı işlenme riski olan suçların tekerrür etmesini önleme konusunda görev üstlenen ana kurum, Birleşmiş Milletler Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi'dir. "Soykırım, savaş suçları, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçlardan" toplumları korumak olarak belirlenen Ofis'in nihai amacı ve odaklandığı suçlarla mücadele yaklaşımını bilmek, anlamak ve haberciliğin daimi doğal gündemi haline getirmek, önleme çabalarının temelini oluşturur.
- **İzleme ve Risk Analizi:** Dünya genelinde soykırım ve benzeri suçlara yol açabilecek durumları önceden tespit etmekle görevli olan BM Ofisinin çalışmalarının haberleştirilmesi, hem izleme hem de risk alanlarının bilinirliğini sağlayacaktır.
- Çeşitli kaynaklardan sürekli bilgi toplamak ve değerlendirmek.
- Risk faktörlerini belirleyen özel "Analiz Çerçevesi" kullanarak dünya çapındaki gelişmeleri analiz etmek.
- Soykırım ve ilgili suçların öncüllerine ilişkin bir bilgi havuzu ve veri tabanını güncel tutmak.

- **Tavsiye ve Seferberlik: Erken Uyardan Eyleme Geçiş:** Temel amaçlardan biri olan tespit edilen riskler hakkında BM Genel Sekreter'ini ve onun aracılığıyla Güvenlik Konseyi'ni uyarmak ve önleyici eylemler için harekete geçirme çabalarını, düzenli haberleştirmek. Ofis'in görevleri arasında yer alan "sessiz diplomasi" çabalarını da halka açıklamalar yapma görevlerini de haberin muhatabının gündeminde tutmak önemlidir.
- **Kapasite Geliştirme: Bilgiyi ve Gücü Yerelleştirmek:** BM'ye üye devletlerin ve sivil toplumun önleme ve erken uyarı kapasitelerini eğitim ve teknik yardım yoluyla güçlendirilmesine ilişkin Ofis'in şu çalışmalarının haberleştirilmesi:
  - Suçların nedenleri hakkında farkındalık artırıcı eğitim seminerleri düzenlemek (BM personeli, hükümet ve sivil toplum temsilcileri).
  - Üye devletlere ve bölgesel kuruluşlara, halklarını koruma ve erken uyarı mekanizmaları kurma konusunda teknik yardım sağlamak.
  - Koruma Sorumluluğu ilkesi üzerine ulusal odak noktalarının kurulmasını teşvik etmek ve bu sürece katkıda bulunmak.
  - BM departmanlarına ve misyonlarına, halkları soykırım ve ilgili suçlardan nasıl koruyacakları konusunda rehberlik etmek ve geliştirilen stratejilerin onlarla düzenli paylaşmak.
- **Koruma Sorumluluğunu Geliştirme - İlkeyi Küresel Norma Dönüştürmek:** "Koruma Sorumluluğu" ilkesinin kavramsal, siyasi ve kurumsal gelişimine liderlik etmek görevleri kapsamında Ofis'in şu çalışmalarının haberleştirilmesi, önleyici habercilik kapsamında ihmal edilmemesi gerekir:
  - Siyasi ve kurumsal fikir birliğini geliştirmek.
  - Rapor ve açıklamaları hazırlamak.

- Genel Kurul, Güvenlik Konseyi ve diğer BM organlarına “Koruma Sorumluluğu” ilkesini çalışmalarına entegre etmeleri için yürütülen çalışmalar.
- BM sisteminin geneline “Koruma Sorumluluğu” ilkesini entegre etmeye ilişkin çalışmalar.
- **Farkındalık Yaratma - Anlayışı Artırarak Önlemek:** Ofis’in nihai hedefi olan soykırımın nedenleri, dinamikleri ve önleme tedbirleri hakkında daha geniş bir anlayış oluşturmak ile ilgili tüm çalışmaların haberleştirilmesi, “önleyici habercilik” anlayışının hayata geçirilmesi anlamına gelecektir.
- Bilgilendirme gezileri düzenlemek.
- Soykırımın önlenmesi ve Koruma Sorumluluğu üzerine üst düzey etkinlikler ve halka açık bilgilendirme toplantıları düzenlemek.
- Analiz Çerçevesi ve tehlikeli söylemleri izleme rehberleri gibi materyalleri yaymak.
- **Önleme, En Etkili Korumadır:** Birleşmiş Milletler Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi, krizlere tepki veren (reaktif) bir yapıdan çok, krizleri öngörüp engellemeye (proaktif) ilişkin bir role sahiptir.
- Erken uyarı, risk analizi, kapasite geliştirme ve farkındalık yaratma gibi faaliyetler, suç işlenmeden önce harekete geçmenin önemini vurgular.
- Soykırım ve ilgili suçların önlenmesi, en temelde “iyi yönetim ve gruplar arasındaki siyasi ve ekonomik eşitsizlikleri ortadan kaldırmakla” başlayacağı kabulünden hareketle krizleri çözmeye çalışmanın yanında daha adil, eşitlikçi ve barışçıl bir dünya inşa etme hedefine yönelik çalışmalar yürütülür.

BM Soykırımı Önleme ve Koruma Sorumluluğu Ofisi’nin kuruluş amacı ve temel hedefleri, “önleyici habercilik” için önemli bir çerçeve sunmakta

ve buna ilişkin ve buna ilişkin habercilik kılavuzları hazırlamaya imkân vermektedir. Habercilik, soykırım gibi kitlesel zulümlerin ve insanlığa karşı işlenen suçların belgelenmesinde, halkla duyurulmasında ve nihayetinde önlenmesinde hayati bir rol oynayabilir. Bu rol, salt bir haber aktarımı değildir; bunun çok ötesinde, derin bir ahlaki sorumluluk barındırır. Gerçeği ortaya çıkarma ve gücü sorgulama misyonuyla hareket eden gazeteciler, bu tür krizlerde attıkları her adımla, kullandıkları her kelimeyle tarihin tanığı olmaktan çıkıp “soykırımı suç ortağı olma” gibi ağır bir riskle karşı karşıya kalabilirler.

Böylesine kritik bir alanda faaliyet gösteren habercileri karşılaştığı terminolojik zorluklar, bağlamsal derinlik ihtiyacı, “önleyici habercilik (*preventive journalism*)” ile karşılanabilir. Önleyici habercilik, sonuç odaklı ve reaktif habercilik yerine süreç odaklı ve proaktif bir sorumluluk anlayışıyla olası risklerin gelecekte krizlere dönüşmesini önleyecek veya riskin gerçek boyutlarını ortaya koyacak bir habercilik anlayışı ve pratiğidir. Soykırım gerçekleşmesi durumunda ise krizin derinleşmesini önleyecek ve etkilerini hafifletecek bir habercilik çabasını da bu noktada planlamanın bir parçası haline getirmek gerekir.

Önleyici haberciliği, üç aşama ve üç kavram ile planlama ile çerçevelemek yerinde olacaktır: “Öncesi (risk), sırası (kriz) ve sonrası (hesap verilebilirlik)”.

Soykırımın gerçekleşme ihtimalini haberleştirmeyi, zamanlama olarak soykırım öncesi ve risk kavramı ile planlanabilir ve kılavuzlar buna göre hazırlanabilir. Soykırımın gerçekleşmesi durumunda ise risk, yerini kriz kavramına bırakmış demektir. Kriz kavramı, soykırım gerçekleşmesi ve derinleşmesi tehlikesine ilişkin haberciliği kapsar. Başlayan veya derinleşen bir soykırımın sona erdirilmesi durumunda ise öne çıkarılması gereken ana kavram “hesap verilebilirlik”tir. BM’nin “Bir Daha Asla” prensibinin hayata geçişini sağlanması, soykırım suçunu işleyenlerin hesap verilebilmesini mümkün kılmaktadır. Soykırım sonrası sürecin haberleştirilmesi, hesap verilebilirliği mümkün kılacak önemli hizmetlerden biri olacaktır. Üç aşamalı bir habercilik anlayışı, planlaması ve uygulanması, soykırımın kapsayıcı ve bütüncül haberleştirilmesini sağlayacaktır. Böylece önleyici habercilik, salgın hastalıklardan afet ve çevresel hareketlere, soykırım, etnik temizlik ve insanlığa karşı suçların işlenmesine yol açabilecek

silahlı çatışmalardan savaflara kadar risk veya kriz durumlarının haberleştirilmesidir. Bu tür risk ve kriz durumlarının kökeni, gelişimi, ortaya çıkış süreci ve sonuçları hakkında halka yararlı bilgiler sunmak, yürütülen çözüm çabalarını bütüncül bir şekilde aktarmak ve gelecekte benzer krizleri önleyebilecek unsurları haberleştirmesini de içermektedir.

Sonuç odaklı olan geleneksel haberciliğin soykırımı haberleştirilmesindeki göstergesi öldürülen insan sayıları iken süreç odaklı bir habercilik olan önleyici habercilik ise reaktif değil sorunların kök nedenlerine odaklanan, öncesi, sırası ve sonrası ile kapsayıcı ve bütüncül bir habercilik (proaktif) pratiğini gerektirir. Dolayısı ile hem soykırımı önlemeye ilişkin bir anlayış ve habercilik pratiğini hem de önleyicilikte başarısız olunması durumunda soykırım suçunu işleyenlerin hesap verilebilirliğini sağlamak için de önemli bir çözüm haberciliği imkânıdır. Buradan hareketle yeterince akademik dünyayı ve medya profesyonellerini meşgul eden Batı medyasının bu konudaki sicili üzerinde durmak yerine çözüm odaklı bir habercilik anlayışını, habercilik anlayışını, buna uygun meslek ilkelerini, bu meslek ilkelerini görünür kılan bir habercilik terminolojisini ve bu terminolojiyi kullanarak soykırımların önlenmesine katkı yapan bir habercilik çabasını hayata geçirmek, paydaşların ortak sorumluluğudur.